

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלישלת האור

שער
ראשון

היכל
שמיני

מאמרי
חג השבועות – תרצ"א

מכבוד קדושת

אדמו"ר יוסף יצחק

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור בפעם הראשונה מכת"ק

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים וארבע לבריאה

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

הרה"ת הרה"ג ר' שלמה דובער פינחס בן העניא יהודית

רב הראשי ושליח הראשי למדינת רוסיא

לרגל יום הולדתו הארבעים

לאריכות ימים ושנים טובות

ולשנת הצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנה

ויצליח באופן דלמעלה מדרך הטבע

בכל פעולותיו הברוכות והקדושות

לקדש שם ליובאוויטש ושמו הקי של רבינו

נדפס על ידי ידידינו שיחיו

לנשמע באו ס"ר מה"ש ולכאו"א מישראל קשרו ב' כתרים א' כנגד נעשה וא' כנגד נשמע, דקשירת הכתרים הוא עבור נעשה ונשמע עצמן, כי מעלת המלאכים הוא שהם שלוחים ואינם מציאות לעצמם, ולכן הם עומדים מוכנים תמיד לקיים, הנה בעת מ"ת נתגלה בנשמות גם מעלה זו הפנימית שהם חלק מהעצמות ובמילא הרי כל הכחות היו כאלו הם בפועל כנ"ל, לכן הנה קשירת הכתרים הם עבור נעשה ונשמע עצמן, אמנם גוף ועצם הכתרים, היינו ההכתרה הנה זה הי' ע"י המלאכים דוקא. וטעם הדבר הוא דהנה ארו"ל (סנהדרין דל"ח ע"ב) א"ר יהודה א"ר בשעה שבקש הקב"ה לבראות את האדם, ברא כת אחת של מה"ש, אמר להם רצונכם נעשה אדם בצלמנו, אמרו לפניו רבש"ע מה מעשיו, אמר להן כך וכך מעשיו, אמרו לפניו רבש"ע מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו¹⁶⁴, הושיט אצבעו קטנה ביניהן ושרפם, וכן כת שני' כת שלישית, אמרו לפניו רבש"ע ראשונים שאמרו לפניך מה הועילו, כל העולם כולו שלך הוא, כל מה שאתה רוצה לעשות בעולמך עשה, כיון שהגיע לאנשי דור המבול ואנשי דור הפלגה שמעשיהן מקולקלין, אמרו לפניו רבש"ע לא יפה אמרו ראשונים לפניך, אמר להן ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול וגו'¹⁶⁵, והיינו דלבד זאת שמה"ש הראשונים קטרגו על בריאת האדם הנה גם המה"ש שנבראו אח"כ בעת שאנשי דור המבול ודור הפלגה קלקלו מעשיהם הזכירו קטרוגם של מה"ש הראשונים, וצ"ל מהו התשובה של הקב"ה ועד זקנה אני הוא וגו'. אך הענין הוא דהנה בעת מ"ת אז הי' תכלית הכוונה בבריאת העולם ובריאת האדם ואמרז"ל¹⁶⁶ (הובא בפרש"י שמות כ' פסוק ב') ונגלה כאן (במ"ת) כזקן מלא רחמים, וזהו ועד זקנה אני הוא וגו', ולזאת הנה הכתרת הכתרים שזוהו בעבור הקדמת נעשה לנשמע הנה הכתרה זו שמורה על מעלה גדולה ונפלאה ביותר כנ"ל היתה ע"י המלאכים דוקא שהו"ע מה שהקטיגור נעשה סניגור¹⁶⁷, דהמלאכים עצמן שקטרגו על בריאת האדם הכתירו את ישראל בהכתרים של מעלה.

בס"ד, א' דחה"ש, רצ"א. ריגא.

בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ס"ר מלאכי השרת ולכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים א' כנגד נעשה וא' כנגד נשמע³. והנה נתינת הכתר הוא הוראה על מעלה גדולה ונפלאה ביותר, ואין זה ענין השכר כ"א להורות על הפלאת מעלת האיש אשר בגודל מעלתו זכה כי ניתן לו כתר ועטרה. דהנה בתשלומי השכר הרי יש בזה מדריגות חלוקות, וכמו פעולת שכיר שבא על שכרו חלף עבודתו אשר פעל ועשה בעבודתו ויגיעתו, וכאשר פועל ועושה בהידור, והיינו דמלבד כי כל דבר פועל הנה שלימות הפעולה היא כאשר הפועל עושה אותה כתיקונה, וכמו בעשיית הכלי או בנין בית הנה שלימות הפעולה היא כאשר הכלי ההיא או הבית נעשית ונבנית בדיוק לכל פרטיהם, ויש בזה חלוקים בין פועל אומן לשאינו אומן כ"כ אבל בכל אופן הנה כאשר הכל הוא כתקונו דוקא הנה אז היא שלימות הפעולה ההיא והפועל בא על שכרו כפי הראוי לו בעבור עבודה ופועל כזה. אמנם כאשר הפועל עושה דבר בהידור יותר מכפי הכרח שלימות הפעולה ההיא שבזה הוא עושה קורת רוח לבעליו, ה"ה נותן לו מתנה. ואין זה ענין השכר כמו שכר עבודה ופעולה, אבל מ"מ באה מתנה זו בשביל עבודתו בהידור, היינו בעבור מסירתו אל דבר עבודתו. ומתייחסת המתנה אל העבודה ופועל ההוא, וכמאמר⁴ אי לאו דעביד נייחא לנפשי לא הוה יהיב לי, והיינו דהנייחא דנפשי הוא מאשר הפעולה באה מעובד בתכלית היופי יותר על השלימות המוכרח וגם יותר מהרגיל, ואשר ע"כ נותן לו מתנה ואינה שכר ממש כ"א הוראה על הנייחא דנפשי דעביד לי. וענין הכתר הוא כאשר האדם שוקד בחכמה רבות בשנים בשקידה עצומה וביגיעה גדולה ביגיעת נפש ויגיעת בשר, וביגיעתו זאת ממציא דבר חכמה עמוקה ומגלה אותה, או שמחדש חידוש דבר נעלה ונפלא, מכתירין אותו בכתר והיא הוראה על גודל עוצם מעלתו. והנה ישראל במעמד הר סיני היו במעלה גבוה ובמדריגה נפלאה דישראל במעמד הר סיני פסקה זוהמתן⁵,

(1) מאמר זה ושל אחרינו (ד"ה והחיות רצו"ש) מיוסדים על ד"ה מצה זו בספר המאמרים תרס"ד (קה"ת, תשמ"ה) ע' קעט ואילך, שמיוסד על ד"ה בשעה שהקדימו תרכ"ט (ספר המאמרים תרכ"ט ע' רב ואילך); ד"ה הנ"ל באוה"ת שבועות ע' קלח ואילך. חלק מד"ה מצה זו הנ"ל מיוסד על ד"ה וכל העם רואים באוה"ת יתרו ע' תתקעא ואילך.

(2) משפטים כד, ז.

(3) שבת פח, א.

(4) ראה גיטין נ, ב. בבא מציעא טז, א. תוס' הרא"ש גיטין יג, א. שיטה מקובצת ב"ק עג,

א. סמ"ג מ"ע פב.

(5) שבת קמו, א.

(164) תהלים ה, ה.

(165) ישעי' מו, ד.

(166) מכילתא בשלח טו, ג. יתרו כ, ב.

(167) ראה חגיגה יג, ב.

בהנה"ב¹⁵⁸ ע"י הנפש השכלית הנה כאשר הנה"א משכלת השגה אלקי' בענין בריאה יש מאין וכדומה והשגה זו מלובשת גם בענינים שלפי ערך השגת נפש השכלית, הנה כאשר הנה"א מתפעל על ההרגש האלקי הנה הארת ההתפעלות מאירה גם על הנה"ב, ולהיות שהנה"ב הוא גס בטבעו הנה ההתפעלות שלו הוא ברעש. אמנם כאשר הנה"ב מתפעל הנה אז הרי רב תבואות בכח שור¹⁵⁹, והתפעלות של בהמה הוא בתוקף גדול יותר מהתפעלות האדם, וזה פועל בהנה"א להיות בבחי' רצוא ושוב, והנה"א הנה ההתפעלות שלו היא בהכרה פנימית לכן הרצוא שלו הוא בבחי' ביטול עצמי ובה"ב שוב וכמא¹⁶⁰ אם רץ לבך ברצוא אמיתי הנה שוב למקום, דאחר הרצוא צ"ל שוב, והשוב הוא בקיום התומ"צ¹⁶¹.

וזהו ענין מעלת הקדמת נעשה לנשמע דבענינם הפנימי הוא רצוא ושוב, דרצוא הוא כוסף ותשוקה, וכמו ביטול התלמיד והנחת עצמותו לגמרי מכל וכל לשמוע דברי הרב, דלכד תשוקתו הפנימית לשמוע דברי הרב, הנה בעת ההשפעה גופא הרי כל ענינו של התלמיד הוא שהוא ברצוא ותשוקה להתקשר יותר ויותר בהרב, ועשי' ענינה השוב, והקדמת נעשה לנשמע הוא הביטול פנימי דרצוא וכנ"ל שזה דוקא גורם את השוב, וחיודש זה נתחדש בנשמות בעת מ"ת שפסקה זוהמתן ובאו לידי הכרה אמיתית דרצוא אמיתי גורם להיות שוב למטה ולקיים רצה"ע בפועל. וזהו מי גילה לבני רז זה שהי' סוד, דהנה עבודת הנשמה היא בכחות פנימי', דבכחות פנימי' הרי שמיעה ומעשה הם מהכחות דשלימותם הוא בפועל, וטרם שבאים אל הפועל אינם שלמים, אבל מפני מעלת ישראל במעמד ה"ס הרי כל כחות נפשם היו מסורים ונתונים בכוסף ורצוא אמיתי, שבשעה ההיא הרי כל הכחות הם בשלימותם, כי זה שלא קיימו בפועל הוא לפי שעוד לא שמעו מה לעשות, וטעם הדבר שלא שמעו הוא מפני שטרם נאמר להם מה לעשות אבל מצדם הרי לא הי' שום מניעה על הפועל, וההסכם וההחלט הי' בכל כחות נפשם בשעבוד גמור, ובפועל הקדימו נעשה לנשמע, וקמי שמיא גליא כי סבת מניעת הקיום בפו"מ הוא רק שעוד טרם נאמר להם, הנה בגלל זאת ניתן להם ב' כתרים נגד נעשה ונשמע, ונגד זה שהקדימו נעשה לנשמע הנה בזה זכינו למ"ת שהו"ע אותי אתם לוקחים¹⁶², כבי' נתינת העצמות ב"ה לכל אחד ואחד להיות ממני פריך נמצא¹⁶³, שהוא כח הא"ס שבנש"י להתברך בדורות ישרים יברכו בעסק התורה וקיום המצות בקיום נצחי, שזהו עוד למעלה מהב' כתרים. וזהו בשעה שהקדימו ישראל נעשה

דתמורת זה אשר מתחלה היו שקועים בטומאת מצרים⁶, והגם שגם בהיותם במצרים היו במעלה ומדרי' ומ"מ פעלה עליהם טומאת הארץ, ובמעמד הר סיני פסקה זוהמתן ובאו לידי הכרה כזו שהקדימו נעשה לנשמע, ובשביל זה זכו להכתרת הכתרים. וצ"ל מפני מה הנה הכתרה זו באה ע"י המלאכים דוקא⁷, דהנה במעלת ומדרי' נשמות ומלאכי' הרי גדלה מעלת מדרי' הנשמות על מעלת מדרי' המלאכים, דהמלאכים הנה שרש התהוותם הוא רק מחיצוני' הכלים, והנשמות הנה שרש המשכתם הוא מבחי' פנימי' הכלים⁸. והגם דמלאכים ונשמות הנה שניהם הם נבראים מחודשים כבריאה, הנה באמת הרי גם בזה היינו בהתהוות בפועל הרי גדלה מעלת הנשמות על מעלת המלאכים. דהמלאכים הנה התהוותם הוא מבחי' דיבור⁹ ונבראו בששת ימי בראשית וכמ"ש¹⁰ בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם, וכתיב¹¹ ועוף יעופף וגו' ועוף זה מיכאל, יעופף זה גבריאל¹², י"א בשני נבראו וי"א בחמישי¹³, ונשמות הגם דגם הם נבראים מחודשים אבל התהוותם הוא מבחי' מחשבה⁹ וכמאמר¹⁴ ישראל עלו במחשבה, דמחשבה הוא חשב מ"ה¹⁵ בחי' חכ"כ¹⁶. דמח' הוא לבוש המיוחד¹⁷, דבדיבור כתיב¹⁸ ודבר אלקינו יקום לעולם, וכתיב¹⁹ לעולם הוי' דברך נצב בשמים, אבל מחשבה היא בבחי' התאחדות ממש, ועלו במחשבה היא פנימי' המחשבה²⁰ וכמאמר¹⁴ ומחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר, דשרש הנשמות הוא מפנימי' החכ' שהיא פנימי' ועצמי' א"ס ב"ה. והנה בעת מתן תורה שהי' התגלות העצמות כמ"ש²¹ וירד ה' וגו' ותרגם ואתגלי שהוא בחי' התגלות עצמותו כבי', וישראל היו במעלה ומדרי' נפלאה כזו שבאו לידי הכרה

(6) ראה זהר חדש ר"פ יתרו.

(7) ראה רד"ה בשעה שהקדימו בהמשך תרס"ו ע' תמו.

(8) ראה עץ חיים שער כח (שער העיבורים) פ"א. שער מ (שער פנימיות וחיזונית) דרוש יוד. פע"ח הקדמה לשער השבת פ"ה. שער השבת פ"י. תו"א יתרו עב, ב. לקו"ת פ' ראה כו, סע"ג ואילך. יו"כ ע, ג. ביאור"ז פינחס קיד, ד ואילך. ובכ"מ.

(9) תו"א יתרו עא, א. ספר המאמרים תרנ"ד ע' רסו. עזר"ת ס"ע י ואילך. ובכ"מ.

(10) תהלים לג, ו.

(11) בראשית א, כ.

(12) זח"ב רלט, א. ועוד.

(13) בראשית רבה פ"ג, ה. פרקי דר"א רפ"ד. ספר הבהיר כא"כ. וראה זח"א יז, ב. יח, ב. לד, א. מו, א. תקו"ז תס"ט בתחילתו. זהר חדש בראשית בתחילתו.

(14) ב"ר פ"א, ד.

(15) זח"א כד, א. תקו"ז תס"ט (ק"ב, ב).

(16) ראה ספר המאמרים תרצ"ב ע' תג.

(17) ראה המשך תער"ב ח"א ע' תקלד. ע' תקפג. ובכ"מ.

(18) ישעי' מ, ח.

(19) תהלים קיט, פט.

(20) ראה לקו"ת שה"ש יז, סע"ד. יט, ב. לד, ג.

(21) יתרו יט, כ.

(158) ראה ספר המאמרים עת"ר ע' כה. תרצ"ב ע' סב. השי"ת ע' 114.

(159) משלי יד, ד. וראה לקו"ת האזינו עה, ב. שם, ד.

(160) ספר יצירה פ"א מ"ד.

(161) ראה תניא פ"ג.

(162) ראה שמור"ר פל"ג, א. שם, ו. ויק"ר פ"ל, יג. תניא פמ"ז (סז, א).

(163) הושע יד, ט. וראה גם ספר השיחות תרפ"ט ע' 25. תר"ץ ע' 104.

והנה בעבודה ב' בחי' מס' הנ"ל הוא המס' דנה"א ומס' דנה"ב¹⁵⁰. דמס' של הנה"ב הוא לכבוש רוח תאוותו שלא להמשך אחרי התאוות ותענוגים גשמי' ואדרבא להפוך לבו לחיות באהבה ורצון לה' דבכללותו זהו כעין מס' דגוף, ומס' של הנשמה הוא בהנה"א. דהנה ענין מס' הוא מסירת הרצון, כי נפש הוא בחי' רצון וכמ"ש¹⁵¹ אין נפשי לעם הזה שפירושו¹⁵² אין רצוני¹⁵³, והיינו למסור כל הרצון אליו ית' שלא יהי' לו שום רצון אחר כלל, וכמ"ש⁴⁰ מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ, ארץ הוא בחי' געה"ת ושמים הוא בחי' געה"ע, ועל כל זה אומר לא חפצתי, שלא יחפוץ לא בגעה"ת ולא בגעה"ע ולא בעה"ב, וכל מה שעמך לא חפצתי אפילו בחי' כי עמך מקור חיים¹⁵⁴ שהוא מקור התענוגים ג"כ לא חפצתי¹⁵⁵, והיינו מאחר שהוא רק עמך בחי' הארה וגילוי לבד ולא בחי' עצמות. ופי' לא חפצתי הוא פנימי' הרצון אבל חיצוני' הרצון צ"ל, והיינו לרצות במה שמוכרח להיותו מלובש בגוף, וזה אחד מעיקרי העבודה דבשעה שפועל בעצמו ענין הרצוא אינו צריך לשכוח גם על הענינים המוכרחים לו, דבענינים המוכרחים תהי' הנהגתו בהם רק כפי המוכרח לו, שאם בעת עבודתו ישכח ע"ז לגמרי יכול אח"כ ליפול ח"ו ממדריגתו שיהי' נמשך אחרי הדברים הגשמי', משא"כ כשזוכר זה בהעלם עכ"פ נעשה כעין הסכם על הפור"מ שלא להמשך אחריהם ויהי' רק כפי המוכרח לו. אבל עיקר חפצו ורצונו הוא באלקות, והיינו שאין רצונו מתיישב בשום דבר מעניני העולם כ"א באלקות, וגם בזה הרי אין רצונו מתיישב בהגילויים וההארה מאוא"ס שמאיר בגעה"ת ועליון, כ"א פנימי' חפצו ורצונו הוא להכלל בעצמות אוא"ס ב"ה. וההפרש בין בחי' רצוא ומס' דנה"א ונה"ב הוא, דהנה הנה"א שרשו מע"ס דקדושה, וכמו שהוא למעלה הוא בבחי' ביטול לאלקו' וכמ"ש¹⁵⁶ חי ה' אלקי ישראל אשר עמדתו לפניו, ולזאת הנה גם כמו שירד למטה הרי אינו נפרד ממקורו ויש לו בחי' דעת והשגה באלקות, דבד"כ הוא בבחי' קירוב לאלקות, ואי לזאת כשמתבונן בענין אלקי ה"ה אצלו בבחי' הכרה פנימי' עד שנעשה בבחי' ביטול במציאות בכליון כל עצמותו לגמרי, משא"כ הנה"ב הרי שרשו הוא משמרי האופנים¹⁵⁷ וירד למטה יותר והוא בחי' יש דנוגה שמעורב טו"ר, וה"ה רחוק מאלקות בתכלית. ורק ע"י התלבשות הנה"א

(150) ראה תו"א וישב כט, ב.

(151) ירמי' טו, א.

(152) פרש"י שם.

(153) ראה ספר המאמרים תרפ"ה ע' רנו בהערה. לקו"ש ח"ב ע' 456 הערה *.

(154) תהלים לו, י.

(155) ראה לקו"ת תזריע כ, א ואילך. סהמ"צ להצ"צ קלו, ב ואילך.

(156) מלכ"ס יז, א. וראה זח"ג סח, ב. זח"א רלג, ב. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ה ע' 147

הערה 53.

(157) ראה עץ חיים שער נ (שער קיצור אבי"צ) פ"ט. לקו"ת ויקרא ב, ב. האזינו עד, ג.

שה"ש מב, ד. ובכ"מ.

להקדים נעשה לנשמע אשר בגלל זה זכו לכתר ועטרה, הנה הכתרה זו באה ע"י המלאכים דוקא. וצ"ל מפני מה הוא ע"י המלאכים. דהנה בכל הכתרה ועטרת כבוד הרי הגדול והעליון מכתיר את התחתון ממנו, וכאן הנה הנשמע אשר מעלתן נעלה מהמלאכים כנ"ל, הנה הן נכתרו ע"י המלאכים דוקא.

והנה בגוף ועצם מאמר זה דבשעה שהקדימו כו' נשמע, הנה רישא לאו סיפא, וסיפא לאו רישא, דמתחלת המאמר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע משמע שנתנית הכתרים הוא עבור הקדמת נעשה לנשמע, ומסוף המאמר א' כנגד נעשה וא' כנגד נשמע משמע שנתנית הכתרים הוא עבור נעשה ונשמע עצמן²², ובהכרח לומר שיש הבדל והפרש בגוף ועצם הכתרים דנעשה ונשמע עצמן, דאינו דומה הכתר דנעשה להכתר דנשמע, ומכש"כ שיש הפרש אם הכתרים הן בעד נעשה ונשמע עצמן או שהם בעד הקדמת נעשה לנשמע. דהנה נעשה ונשמע עצמן הן שני כחות חלוקים בעצם מהותם, ואין זה שהם חלוקים בפעולותיהם בלבד כ"א שהם חלוקים בעצם מהות הכח שלהם. דהנה שמיעה ומעשה הם שני כחות בכחות הנפש שהם חלוקים במהותם ובמילא מתחלקים גם בפעולותיהם. דהנה יש כח ופועל, והכח הנה ההתגלות שלו הוא פועל, והיינו שהפועל בא בסבת הכח המביא אותו והשוקד בו להיות דבר הפעולה הבאה מהפועל ההוא, והכתר הוא כעין שכר על הפועל של הכח ההוא, ומה שאומרים כעין שכר, לפי שאינו ענין השכר כנ"ל, דבענין נתינת כתר אין נופל בו לשון שכר, אבל מ"מ ענין היותו של הכתר הוא עבור הפועל של הכח ההוא, וא"כ כשם דשמיעה ועשי' חלוקים בעצם מהות כחם, כן ה"ה חלוקים גם בענין פעולותיהם. והכתר בא בסבת הפלאת פועל נפלא או חידוש נעלה, והפועל הנפלא או החידוש הנעלה הוא של הכח ההוא, א"כ הרי בהכרח שיהי' הפרש גם בהכתרים, היינו בין הכתר של נשמע לכתר של נעשה. והנה לפי משמעות תחלת המאמר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע וכו' הנה נתינת הכתרים הי' בשביל הקדמת נעשה לנשמע, הנה הגם דבהכתרים עצמם יש הפרש, שאינו דומה כתר דנשמע לכתר דנעשה, אמנם מאחר שהכל בא בסבת קדימת הנעשה לנשמע אז הרי אין הפרש בענין הכתרים עצמן. אבל לפי סוף המאמר דנתינת הכתרים הוא בשביל נעשה ונשמע עצמן הרי יש הפרש בהכתרים. והנה לפי כללות המאמר הרי מה שזכו אל הכתרים הוא עבור הקדמת נעשה לנשמע, דהרי הנעשה והנשמע הרי שניהם לא היו בפועל בשעה ההיא. והיינו דשניהם היו רק בכח ולא בפועל, ומה שהי' בפועל הוא רק הקדמת נעשה לנשמע. דבכח ופועל עם היות שהכח יש לו התגלות, וההתגלות שלו הוא הפועל, והפועל בא בסבת הכח המביא אותו והשוקד בו, מ"מ הנה כח ופועל הרי כל אחד מהם הוא ציור שלם, דהכח יש בו פועל והפועל יש בו כח. שהם שני מיני כחות בכחות הנפש. דהנה אנו רואים במוחש שיש כחות

(22) ראה רד"ה בשעה שהקדימו בהמשך תרס"ו שם ובהמשך תער"ב בתחילתו.

שהשלימות שלהם הוא הפועל וטרם היות הפועל הנה עדיין הכח בלתי שלם, וישנם כחות שהפועל הוא בהכח עצמו, והוא שלם במהותו העצמי גם טרם שבא הפעולה. וכמו כח המעשה הרי שלימות הכח הוא בהפועל, וטרם שבא הפועל הרי הכח הוא חסר ובלתי שלם, דהמעשה בא בדבר שחוץ ממנו כמו להסיע דבר ולהעתיקו ממקום למקום, הרי דכ"ז שלא נעתק וניזו הדבר ההוא ממקום למקום אינו מעשה, ורק כאשר מסיע את הדבר ממקומו הראשון והעתיקו למקום אחר אז הוי מעשה, וכמו כשזורק אבן הרי נאצל כח מכח התנועה שביד אשר הכח ההוא הנאצל מכחו נעשה מציאות דבר לעצמו, והוא המקיף את האבן מארבע רוחותיו של הששה קצוות שלו ומוליכו בגובה או לאורך היפך טבע האבן דטבעו לילך מלמעלה למטה, הרי הפועל הזה משלים את הכח. וישנם כחות שהפועל הוא בהכח עצמו, וכמו כח ההחלט וההסכס דשלימות הכח הוא גם טרם בוא הפעולה כי הכח עצמו הוא פועל. והנה הכחות דשמיעה ועשי' הם כחות אשר שלימותם הוא ע"י הפועל דוקא. וכשם שקודם ששומעים הצווי מה לעשות הרי א"א לעשות הנה כמו"כ הרי קודם שאומרים א"א לשמוע. א"כ הרי הנעשה והנשמע לא היו אפשר להיות בשעה ההיא, ומה שהי' בפועל הוא הקדמת נעשה לנשמע, הרי יוקשה דעבור הנעשה והנשמע שהיו רק בכח זכו לשני כתרים, ועבור הקדמת נעשה לנשמע שהי' בפועל לא זכו לכתר, והי' צ"ל א' מב' הפנים אם כתר א' או ג' כתרים.

והנה בגמרא אי' (שם) א"ר אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה ב"ק ואמרה מי גילה לבני רז זה שמה"ש משתמשין בו דכתיב²³ ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, ברישא עושי והדר לשמוע, והיינו דעד מתן תורה שישראל עמדו במעמד הר סיני והקדימו נעשה לנשמע הי' רז וסוד בעבודה, והסוד הלזה ידעו רק מה"ש, וכאשר ישראל באו לידי הכרה זו והקדימו נעשה לנשמע הי' זה פלא גדול מי גילה לבני רז זה, והדרא קושי' לדוכתא והרי הנשמות הם גבוהים במעלה ומדריגה על המלאכים, ומה פלא בדבר שהנשמות הגיעו למעלה ומדריגה זו²⁴. והנה הפלאת מעלת הקדמת נעשה לנשמע היא העבודה דקבלת עומ"ש²⁵, דהנה אי' במשנה (ברכות פ"ב²⁶) א"ר יהושע בן קרחה למה קדמה שמע לזה"ש, אלא כדי שיקבל עליו עומ"ש תחלה ואח"כ יקבל עליו עומ"צ, וצ"ל למה מחלק ועושה הפרש בין קבעומ"ש לקבעומ"צ, דהלא א"א להיות זה בלא זה, דודאי הדבר אשר עול

בבחי' רו"ש דוקא. ומהרצוא שלמעלה נעשה הרצוא בנפש האדם וכמ"ש¹⁴³ משכני אחריו נרוצה, ואי' בזח"א דרכ"ט ע"ב כד איהי סלקא כולהו סלקין אבתרה, פי' כד איהי סלקא היינו כאשר בחי' המל' עולה בבחי' רצוא למעלה שז"ע היא מתהלכת בין החיות אזי כולהו קאי על הנשמות ומלאכים סלקין אבתרה שעולים ג"כ בבחי' רצוא. וזהו אחריו נרוצה ל' רבים דקאי על נשמות והיכלות שהן מדור המלאכים, דע"י זה מה שהיא מתהלכת נעשה בהם ג"כ הרצוא, וכן הרצוא דבחי' מל' שתהי' בבחי' היא מתהלכת נעשה ע"י העלי' דז"א שעולה למעלה¹⁴⁴, כי כל עלי' של התחתון הוא ע"י שהעליון עולה ומסתלק ממנו, כי להיות שהעליון מתלבש בהתחתון ומאיר אותו הנה אח"כ כשעולה למעלה הרי עלי' זו של העליון גורם הכוסף והצמאון בהתחתון שמשתוקק לעלות למעלה. וזהו מה שהרו"ש שלמעלה הנה הוא פועל גם בעבודת האדם. דהנה בעבודת האדם למטה הנה הרצוא הוא למסור נפשו באחד¹⁴⁵ שהו"ע העלי' וכלות הנפש. וכמארז"ל (ברכות דס"א ע"ב) על ר' עקיבא שהי' מאריך באחד עד שיצאה נשמתו הרי דמס"נ הוא באמירת אחד, ולכאורה צ"ל והלא על ובכל נפשך¹⁴⁶ ארז"ל¹⁴⁷ ואפילו נוטל את נפשך, א"כ הרי עיקר העבודה דמס"נ הוא בכל נפשך וכן רע"ק אמר לתלמידיו כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה ובכל נפשך כו' מתי יבא לידי ואקיימנו¹⁴⁸ הרי ג"כ שהמס"נ הוא ובכל נפשך ומ"מ הנה הוא עצמו הי' מאריך באחד דוקא. אך הענין הוא שיש ב' מיני מס"נ¹⁴⁹, הא' בנשמה אלקית שתוכלל במקור חוצבה להכלל ולהבטל באוא"ס ב"ה אחדות פשוטה בבחי' כלות הנפש. והב' מס"נ דהגוף לקבל עליו כל יסורי הגוף ר"ל ולא לכפור ח"ו באחדותו ית' שזהו"ע קדה"ש בפוי"מ או גם בכח בהשערה בנפשו איך שמכריחים אותו על כפירה ר"ל ומייסרים אותו משו"ז ביסורים קשים ומרים והוא עושה ההסכס בנפשו לקבל כל היסורים ולעמוד בנסיון, ומס"נ זה דהגוף זהו העבודה דובכל נפשך, וזהו אפי' נוטל את נפשך שבגוף, וע"ז אמר רע"ק כל ימי הייתי מצטער כו' שהי' משתוקק להיות בבחי' מס"נ בפוי"מ על קדה"ש מצד הגוף. ומה שהי' מאריך באחד זהו המס"נ מצד הנשמה להיות בבחי' כלות הנפש להכלל באחדות פשוטה.

(143) שה"ש א, ד.

(144) ראה זהרי חמה להרא"ג — הובא באור החמה לזהר שם.

(145) זהר ח"ב קיט, א. ח"ג לג, א. שו"ת הרשב"א ח"ב סימן נה. פרי עץ חיים שער הק"ש

פי"ב. ב"ח לטור או"ח ר"ס סא.

(146) ואתחנן ו, ה.

(147) ברכות נד, א. סא, א. פרש"י עה"פ.

(148) ברכות סא, ב.

(149) ראה גם ספר המאמרים עטר"ת ע' שצב ואילך.

(23) תהלים קג, כ.

(24) ראה גם רד"ה בשעה שהקדימו תרל"ד (ספר המאמרים תרל"ד ע' ריד).

(25) בהבא לקמן — ראה ד"ה מצה זו וד"ה בשעה שהקדימו שבהערה 1. אוה"ת תרומה ע' א'שנו ואילך. ע' א'שנו ואילך. ואתחנן ע' ב'רמג ואילך. המשך חג השבועות תרצ"ה ותש"ט (ספר המאמרים תש"ט ע' 147 ואילך).

(26) משנה ב (יג, א).

קארי תדיר לנהו"ע ולא שכיך, וכידוע¹³⁰ בענין הצמאה¹³³ דפירושו ה' צמאה, דה"א הוא בחי' מל' הנה היא צמאה בכוסף ותשוקה לעלות למעלה. דהנה כתיב¹³⁴ אלה תולדות השוה"א בהבראם, וארז¹³⁵ בהבראם בה' בראם, דה"א הוא בחי' ספי' המל'¹³⁸ ויורדת למטה לברוא יש מאין, דזהו בהבראם דכל בריאה והתהוות הוא ע"י בחי' מל' דוקא¹³⁶, לכן היא בבחי' כוסף ותשוקה וצמאון לעלות למעלה שזהו הרצוא ואח"כ חוזר ונמשך בבחי' שוב.

והנה כשם שהמשכת החיות מלמעלה הוא בבחי' רצו"ש הנה כמו"כ צ"ל עבודת האדם למטה ג"כ בבחי' רו"ש, וכמ"ש בעבודת אאע"ה הלוך ונסוע הנגבה¹²⁷, וידוע¹³⁷ דפי' הלוך ונסוע שהוא ג"כ ענין רו"ש שזה היתה עבודתו תמיד שהי' בבחי' רו"ש. כי להיות דהאבות הן המרכבה¹³⁸ והיו דבקים תמיד באלקות, הנה אופן התדבקותם א"א להיות באופן אחר כ"א בבחי' רצו"ש. וכמו עוף הפורח שמוענעת בכנפי' אנה ואנה ועי"ז דוקא היא פורחת ועולה למעלה. הנה כמו"כ כל עלי' ודבקות למעלה צ"ל ע"י רו"ש דוקא. והענין בזה הוא כי עצם העלי' הוא ע"י הרצוא שהוא מה שניתק וניזז ממקומו ועולה למעלה, ולהיות דהרצוא לבד אין זה תכלית הכוונה העליונה כי לא תהו בראה לשבת יצרה¹⁴¹, הנה לזאת צ"ל השוב למטה וכענין ר"ע דנכנס בשלום ויצא בשלום¹³⁹ דעייל ונפק¹⁴⁰, והשוב שאחר הרצוא מורה על אמיתת הביטול של הרצוא¹⁴¹. דהנה הרצוא הוא הכוסף והתשוקה לעלות למע', וכשהוא בלי שוב ה"ז הוראה שהרצון¹⁴² הוא בתוקף הישות, כי מפני תוקף ישותו הרי א"א להניח א"ע (אָוועק לייגען דעם רצון כו') ולהיות בבחי' שוב, וכ"א כאשר הרצוא הוא בבחי' ביטול והנחת עצמותו, אז הנה רצוא זה היינו הביטול שבהרצוא גורם ופועל שיהי' שוב לאחר הרצוא, וזהו דוקא עלי' אמיתית. ועוד שהרי כפי שנת"ל שהאור א"א להיות בבחי' התישבות ממש בכלי, ואופן התחברותו בהכלי הוא רק בדרך ואופן התפשטות והסתלקות דוקא, דזהו כן בהגילוי אור מלמעלה למטה, הנה כמו"כ הוא גם מלמטלמ"ע הנה הדבקות ג"כ א"א להיות בבחי' התישבות ממש, דענין ההתישבות למטה הוא שיהי' האור בבחי' השגה ממש באדם, דזה א"א להיות כ"א דאופן הדבקות צ"ל

(133) נצבים כט, יח.

(134) בראשית ב, ד.

(135) מנחות כט, ב. פרש"י עה"פ.

(136) ראה תניא אגה"ק ס"כ (קל, ב ואילך).

(137) לך לך יב, ט.

(138) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

(139) חגיגה יד, ב (כגירסת העין יעקב. ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א).

(140) זח"א כו, ב.

(141) ראה ד"ה וידבר גוי אחרי מות הנ"ל פי"ג (ספר המאמרים תרמ"ט ע' רס).

(142) כ"ה בכתי"ק, בהעתקה ובד"ה מצה זו שבהערה 1. ואולי צ"ל: שהרצוא.

מצות א"א להיות בלי קבלת עומ"ש תחלה כדאי' במכילתא ע"פ²⁷ ולא יהי' לך אלקים אחרים על פני, למה נאמר, לפי שנא²⁸ אנכי ה"א, משל למלך ב"ו שנכנס למדינה אמרו לו עבדיו גזור עליהם גזרות, אמר להם כשיקבלו את מלכותי אגזור עליהם גזרות, שאם מלכותי לא יקבלו גזרותי לא יקבלו, כך אמר המקום לישראל אנכי ה"א, לא יהי' לך, אני הוא שקבלתם מלכותי במצרים, אמרו לו כן, וכשם שקבלתם מלכותי קבלו גזרותי, הרי דקיום המצות א"א להיות אם לא שיקבל תחלה עומ"ש, וכן אנו רואים במוחש דסיבת החלישות ורפיון ח"ו בקיום המצות הוא העדר קבעומ"ש, כי יראת שמים הוא יסוד המצות, וכן עול מלכות שמים א"א להיות בלא עול מצות דהיינו לקיים רצונו ית', והעדר קיום רצונו ה"ז הוראה על העדר קבלת עומ"ש, א"כ הרי קבעומ"ש ועומ"צ הם דבר אחד ממש, ומהאי טעמא הרי יש בין מוני המצות²⁹ שלא מנו מצות אנכי בכלל המצות, לפי שהוא העיקר והשרש שממנו נולדו ובאים כל המצות, וכולם כאחד המה מאמתים את העיקר והשרש הזה, וא"כ למה חלקן לשנים. אך הענין הוא דהנה קבעומ"ש הוא ביטול הנפש בעצמו א"ס בעל הרצון³⁰, וכמו עד"מ במלכותא דארעא מה שמקבלים עליהם עול המלך הוא שמתבטלים לעצם המלך טרם שמגלה רצונותיו, כמו"כ הוא בקבלת מלכותו ית' שהוא הביטול לא"ס עצומ"ה שלמעלה מבחי' גילוי רצון העליון, דביטול זה הוא מצד עצמות נפשו שלמעלה מגילוי הכחות וגילוי הרצון שבנפש, כי בכל הגילויים שבנפש הנה חפצו ורצונו הוא רק בהרגש האור והגילוי שיורגש בנפשו דכל זה שייך רק בהגילויים דאוא"ס ב"ה, וא"כ הרי כחות הנפש הרי אין אמיתית ענינם הוא להיות בבחי' רצוא ממש, דמאחר שרצונו הוא בהגילוי אור שיהי' בבחי' הרגש בנפשו הרי חפצו הוא בההרגש והגילוי ולא בהרצוא, והגם שיש בזה כמה חילוקי מדרי', היינו דמלבד ההתפעלות הבאה מצד ההשגה וההתבוננות באלקות שהם התפעלות המדות הבאים במורגש ממש, דהמדות שבאים במורגש צריכים שמירה, דלהיות שבאים במורגש ה"ה בבחי' ישות עד שמזה יכול להיות ח"ו הנפילה אח"כ בהיפך וכמ"ש³¹ לא יחפוץ כסיל בתבונה כ"א בהתגלות לבו, דמן התגלות הלב שהם המדות הבאים במורגש יכול להיות יניקת החיצונים שיפול באהבה זרה או ככעס, וכמא³² אברהם יצא ממנו ישמעאל ויצחק יצא ממנו עשו, דאברהם ויצחק הוא העבודה באהו"ר

(27) יתרו כ, ג (ושם: לא).

(28) שם, ב.

(29) בה"ג — הובא בהשגות הרמב"ן למהמ"צ להרמב"ם מ"ע א. סהמ"צ להצ"צ מצות

האמנת אלקות בתחילתו (מד, ב).

(30) ראה לקו"ת במדבר יד, א. שה"ש כב, א.

(31) משלי יח, ב. וראה לקו"ת מסעי צ, א ואילך. תו"ח נח ג, סע"ב ואילך. קונטרס

ההתפעלות פ"א (מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' סב ואילך).

(32) ויק"ר פל"ו, ה.

בהתגלות הלב, אברהם עבודתו באהבה וכמ"ש³³ אברהם אוהבי, הנה יצא ממנו ישמעאל שהוא חסד דקליפה³⁴, לפי שהאהבה להיותה מדה שבלב הבאה במורגש ובהלבשה בגשם באיזה השפעה שתהי' הנה זה עצמו נותן מקום שיכול להיות מזה גם יניקה לחיצונים, דאמיתית³⁵ ענין האהבה הוא שהפועל של מדה זו הוא רק להיותה צווי ה' במאמר³⁶ ואהבת לרעך כמוך, ולקרב לומדי תורה ושומרי מצוה, אמנם להיותה מדה שבלב הבאה בהלבשה לזאת הנה בריבוי ההשתל³⁷ הרי יש מקום גם לאהבה גופנית וגשמית בלי שום תכלית רוחני וכוונה אלקית וכאהבה גשמי דאו"א לילידיהם אשר אהבה זו בלי תכלית וכוונה רוחנית והוא מעין חסד דקליפה, והיינו שאינה מענין הקדושה כלל, דכל ענין האהבה צ"ל בשביל כוונה אלקית, וכן בענין היראה שזהו עבודת יצחק וכמ"ש³⁸ ופחד יצחק, ויצא ממנו עשו שהו"ע הכעס והרתיחה הבאה בסיבת רתיחת הדמים, ובקדושה מדת הגבורה ענינה תגבורת החיות בלימוד התורה וחמימות בקיום התומ"צ, וכתיב³⁹ אוהבי ה' שנאו רע, ולהיות מאוס בעיניו גם דקות הרע, אמנם גוף ועצם ענין הכעס היא מדה רעה וצריכה להיות מרוחקת בתכלית הריחוק, אבל בעצם ענינם הנה מהמדות הגלויות שבלב הרי במדת היראה יש נתינת מקום למדת הכעס, וכ"ז הוא מפני שהמדות באים במורגש ואינם בבחי' ביטול, כי ענין הביטול הוא הגורם שהמדה תהי' בטירתה ושלא יהי' מזה שום יניקה לחיצונים. אמנם מלבד מדרי' ההתפעלות הבאים במורגש הרי יש בזה גם מדרי' נעלות וכמו הרגש הרצון שבנפש שהוא למעלה מטו"ר, והגם שהוא רצון פשוט שאינו מורכב בשכל מ"מ הוא בבחי' מורגש בנפש ורוצה בבחי' גילוי אור שיאיר בנפשו, וכן הוא גם בכחות פנימי' וכמו הדביקות בבחי' כח החכ' שהוא ג"כ הדביקות בגילוי אור. ואשר ע"כ הנה כל הכחות שבנפש הרי אין ענינם אמיתת ענין הרצוא.

והנה אמיתית הביטול דקבעומ"ש הוא בעצם הנפש כמו שהיא מתפשטת ויוצאה מכל גדר הכלים והחושים שלה, והוא מה שמתבטלים כל רצונותיו ממש שאינו רוצה בשום דבר כלל, לא מיבעי שאינו רוצה בחיצוני' וגשמי' העולם אלא שאין רצונו גם בהגילויים העליונים וכמ"ש⁴⁰ מי לי בשמים ועמך לא חפצתי, וכל חפצו ורצונו להכלל בבחי' עצמות א"ס ממש שזהו

- (33) ישע"י מא, ח.
 (34) ראה תניא אגה"ק ס"ב (קג, ב). תו"ח לך לך פח, ב. שמות מג, א (בהוצאה החדשה – לא, א).
 (35) כ"ה בהעתקה. בכת"ק: דאמיתת.
 (36) קדושים יט, יח.
 (37) כ"ה בהעתקה. בכת"ק: השתל'.
 (38) ויצא לא, מב.
 (39) תהלים צז, י.
 (40) תהלים עג, כה.

שאינו מערכו כלל, ורק מפני שיש לו קירוב אל מקורו ומ"מ הוא בבחי' ירידה, הנה לכן יש תשוקה בהאור לעלות וליכלל במקורו, וזהו בחי' הרצוא, ואח"כ הוא בבחי' שוב שנמשך להאיר בהכלים. וזהו דכתיב⁶⁰ כי ה' אלקיך אש אכלה¹²², וקאי על האור המאיר בע"ס דאצי' שנמשל לאש דכמו שאש הוא בהתפשטות והסתלקות תמיד, דטעם הדבר הוא מפני שהאש הוא מובדל בערך מהג' יסודות אשר ע"כ א"א שיתחבר עמהם כ"א ע"י התפשטו' והסתלקות, והיינו מפני שהאש חפץ ומתאוה לעלות אל מקורו¹²³ להיות שהוא במדרי' ירידה גדולה לגבי מקורו שהוא האש היסודי, ומ"מ הרי לא ירד לגמרי להיות במציאות גשמי ממש כמו היסודות דמים ועפר אלא במציאות רוחני שאינו נרגש במישוש וכדומה, לכן הנה בו דוקא יש התשוקה לעלות למעלה, ומהאי טעמא נמשל אור העליון לאש שהוא ג"כ בבחי' רו"ש וכמ"ש¹²⁴ הלא דברי כאש, ומפרש הרמ"ז¹²⁵ דברי הוא בחי' מל' דא"ק שמשם שרש הגילויים באצי', וכמו"כ יתפרש דברי על בחי' מל' דא"ס דמשם שרש גילוי הקו, דאופן המשכתו הוא בבחי' רצו"ש. וכשם שהאור והחיות שמן המאציל העליון ב"ה אל הנאצלים הוא בבחי' רו"ש כמו"כ הנה האור והחיות מאצי' לבי"ע הוא ג"כ בבחי' רו"ש וכמ"ש¹²⁶ היא מתהלכת בין החיות, וכתיב מתהלכת ולא מהלכת דמתהלכת ל' רבים שהם ב' בחי' הילוך והיינו ההילוך דרצוא ושוב¹²⁷. וזהו מתהלכת אנה ואנה ברצוא ושוב. וטעם הדבר הוא להיות דאין ערוך אצי' לבי"ע ולכן נק' אצי' בכלל בשם אש לגבי בי"ע, דכשם שהאש הגם שהוא אחד מהד"י, ואם שאינו מציאות הדומה לשאר המציאות של הג"י וחלוק מהם, ומ"מ ה"ז ג"כ במדרי' מציאות, ועם זה הנה מ"מ מובדל מהם¹²⁸, הנה כן הוא בעולם האצי' לגבי בי"ע, דאצי' הוא ג"כ עולם¹²⁹ ונקרא עולם האצי' ומ"מ ה"ה מובדל מבי"ע¹²⁸, ולזאת הנה המשכת האור והחיות מאצי' לבי"ע, והיינו מבחי' מל' דאצי' לבי"ע הרי א"א להיות בבחי' המשכה והתפשטות לבד כ"א בבחי' התפשטות והסתלקות. ויש עוד טעם מה שבחי' מל' יש לה כוסף ותשוקה תמיד לעלות מבי"ע לאצי', הוא מפני שרש שרשה הקדום למעלה מעלה כמ"ש במ"א¹³⁰. וזהו דכתיב¹³¹ למען יזמרך כבוד ולא ידום, ואי' בזהר¹³² דנהורא תתאה

(122) ראה ד"ה וידבר גו' אחרי מות תרמ"ט פ"א ואילך (ספר המאמרים תרמ"ט ע' רלד ואילך).

(123) ראה תניא פ"ט.

(124) ירמי' כג, כט (ושם: הלא כה דברי כאש).

(125) לזח"א ד, ב — עה"פ ישע"י נא, טז. הובא גם בלקו"ת הוספות לויקרא נד, א.

(126) יחזקאל א, יג.

(127) ראה תו"א יתרו עג, ד.

(128) ראה ד"ה מי יתן מציון שנה זו (תרצ"א). וש"נ.

(129) ראה גם ספר המאמרים תרל"ג ח"ב ע' תקו. תרצ"ב ע' תיט. הי"ש"ת ע' 112.

(130) ראה קונטרס ומעין מאמר ה.

(131) תהלים ל, יג.

(132) ראה זח"ב קמ, א. זח"א קעח, ב. עז, ב. פו, ב.

כאלו הדבר עומד לנגד עיניו, וכן הוא גם בענין שכלי כאשר הוא בא בהסבר דברים מדוייקים ומסודרים. ויש מי שהוא חסר כח ההסבר, והגם דלעצמו מבין הענין היטב בטוב טעם פנימי, מיט א טיפען פנימיותדיגען פארשטאנד, וכל הפרטים שהחכם המסביר יודע אותם הנה גם הוא יודע אותם על בורים בעומק הבנתו לעצמו אבל להסביר לזולתו אינו יכול, וטעם הדבר הוא לפי שכל גילוי אור שכל מאיר אצלו בבחי' כללית לבד, וידוע דכל אור כללי הוא בבחי' תוקף הגילוי (וכנ"ל¹²⁰) בענין תוקף הגילוי שבנקודת החכ). ולכן אינם נמצאים אצלו אותיות ומשו"ז אינו בא בריבוי ענינים. וכן הוא גם בחכם המסביר דכאשר מאיר אצלו אור ההשכלה בגילוי רב, הנה מפני ריבוי האור אין אצלו האותיות במה להלביש את השכל, ובהכרח שישלך את אור השכל לפי שעה, ולא שמשתלק לגמרי כ"א שלפי שעה יסתלק ההתפשטות והגילוי ממנו, ובשעה ההיא מרגיש את אור השכל כמו מרחוק לבד, ואז ימצא האותיות שילביש בהם את האור והגילוי הקודם, וכן הוא גם לאחר שכבר גלה את ההשכלה לתלמידו, וחוזר ושואלו בזה הנה בשאלתו זאת מתעורר בהרב כל עומק חכמתו ומאיר לו אור רב כו' ולכן מתעכב עד אשר נמצאים האותיות. ובדוגמא כזאת יובן למעלה בהתהוות הכלים דמבחי' גילוי אור לבד הרי לא הי' אפשר להיות התהוות הכלים כ"א דוקא כאשר האור חוזר ומסתלק אז נתהווה הכלי, ואז חוזר האור ומאיר בהכלי. אמנם גם אחר שנתהווה הכלי מ"מ צריך לחיות ג"כ בבחי' מטי ולא מטי, לפי שעדיין אין כח בהכלי לסבול את האור, ואם הי' רק בבחי' מטי בלבד, הנה גם אפילו לאחר התהוות הכלי הנה גם אז היתה הכלי מתבטלת ממצאותה, ולזאת צ"ל ולא מטי ואח"כ חוזר ונמשך, דזהו מצד הכלים. והנה גם מצד האור להיות שאינו בערך הכלי א"א שיהי' בבחי' התיישבות ממש בהכלי כ"א בבחי' מטי ולא מטי, והיינו דבאופן כזה דוקא אפשר להיות התחברות האור בהכלי ע"י בחי' התפשטות הסתלקות והתפשטות. וזהו והחיות רצו"ש היינו בחי' החיות מאוא"ס ב"ה הנמשך בהכלים הוא בבחי' רצו"ש, ותחלה השוכ בבחי' מטי ואח"כ הרצוא בחי' ולא מטי.

והנה יש עוד טעם מה שהחיות הוא בבחי' רו"ש דוקא. דהנה המשכת האור מכמו שהי' כלול בהמאור ה"ז ירידה גדולה לגבי האור. דהאור בהיותו כלול בהמאור הנה שם הוא במעלה גדולה מאד, וכשנמשך הרי ירד ממדרגתו וכמ"ש במ"א¹²¹ דאור הקו לאחר הצמצום הנה בערך מקורו כמו שהוא באוא"ס שלפני הצמצום הרי נקרא לפעמים בשם אור נבדל ומחודש לגבי מקורו, לכן יש כוסף ותשוקה בהאור שכוסף ומשתוקק לעלות מירידתו ולהתכלל במקורו, וטעם הפנימי שבזה הוא מפני קירוב האור אל המאור, שאם הי' בבחי' ריחוק לגמרי, הנה אז הרי לא הי' הכוסף והתשוקה בהאור כי אי אפשר לחפוף בדבר

(120) לעיל ע' יג.

(121) ראה ספר המאמרים תרנ"ה ע' רח.

אמיתית הרצוא מה שעצם נפשו נמשך לאלקות, ומגיע עי"ז בבחי' עצמות א"ס שלמעלה מבחי' הגילוי, דהנה כל הגילויים הנה שרש המשכתן הם מבחי' הקו הנמשך אחר הצמצום, וקבלת עול מלכות שמים היא עוד במדרג' ובחי' גבוה יותר, דהנה שמים הם בחי' מקיפים העליונים דבכללות המדרג' זהו בבחי' האוא"ס שלפני הצמצום, ומלכות שמים הוא בחי' מל' דא"ס כמו שהוא לפני הצמצום, וקבלת מלכות שמים הוא הרצוא והביטול לעצמות א"ס שלמעלה מבחי' הגילוי. אמנם קבלת עומ"צ הוא בבחי' הגילויים דא"ס, דמצות הם גילוי רצה"ע ובאים בהתלבשו' אורות בכלים, והוא בחי' השוב שאחר הרצוא שעז"נ⁴¹ לא לתהו בראה ולשבת יצרה והיינו לקיים רצונו ית' למטה בעשיית המצות בפו"מ המלובשים בדברים גשמי' ומוגבלים בזמן ומקום, שע"ז ממשיכים בחי' האוא"ס שיאיר בכלים דוקא, וכן התורה היא בחי' המשכה מלמעלמ"ט דכ"ז הוא בחי' שוב, וזהו הטעם מה שריב"ק מחלק עומ"ש ועומ"צ בכ' ענינים מפני שהם ב' המדרג' דרצוא ושוב, דעבודת האדם צ"ל תמיד בבחי' רצו"ש. דהנה כתיב⁴² והחיות רצו"ש דהחיות האלקי שמחי' את העולמות מרוכ"ד עד סוכ"ד הוא בבחי' רצו"ש תמיד שהוא בבחי' התפשטות והסתלקו' וכדאי' בס"י⁴³ ודברו בהם ברצו"ש⁴⁴, פי' ודברו הוא בחי' האור והחיות מבחי' דיבור העליון שנמשך להחיות העולמות, והיינו דהן בבחי' החיות שנמשך מאצי' לבי"ע שהוא מבחי' מל' דאצי' והן בבחי' החיות שנמשך בע"ס דאצי' ובעולמות הא"ס שלמע' מאצי' והוא בחי' גילוי הקו שעז"א⁴⁵ והוא נביעו איהו כנשמתא לגופא דאיהו חיים לגופא שהוא בחי' האור והחיות של כל העולמות דשרש המשכתו הוא מבחי' מל' דא"ס מבחי' אחרונה שבו, ואומר רבינו נ"ע* משל ע"ז כמו אדם גדול שהוא חכם ויש בו כמה מיני חכמות ומצמצם עצמו בבחינה אחרונה שבחכ' כמו חכ' שבדיבור או חכ' שבעשי', כך השתל' של הקו נמשך מבחי' עשי⁴⁶, והיינו⁴⁹ דכשם שבההמשכה מאצי' לבי"ע

(* לקו"ת⁴⁶ ביאור ראיתי והנה מנורת כו'⁴⁷.)

(41) ישע"י מה, יח (ושם: לא תהו בראה לשבת יצרה).

(42) יחזקאל א, יד.

(43) = בספר יצירה (פ"א מ"ו).

(44) בהבא לקמן — ראה אוה"ת יתרו שבערה 1.

(45) תקו"ז בהקדמה (יז, א).

(46) על קטע זה כתב רבינו: "אין צריכים להעתיק".*

(47) לקו"ת בהעלותך לו, א.

(48) עכ"ל הלקו"ת שם (בשינויים קלים).

(49) ראה אוה"ת שם ע' תכב.

(* ראה שיחות: ש"פ ראה. מבה"ח אלול תשמ"ב; ש"פ האיזנו. שבת שובה (התוועדות ב') תשמ"ה (תורת מנחם התוועדות תשמ"ב ח"ד ט"ע 2060 ואילך. תשמ"ח ז"א ע' 73).

הרי בחי' כתר ועתיק דעולם הבריאה הוא מבחינה היותר תחתונה דעולם האצ"י, ובספירות הוא בחי' מל' דאצ"י, ובמדרי' ספי' המל' עצמה הוא בחי' מל' שזהו שבמל'*, הנה כמו"כ הוא בבחי' דוגמת עתיק שלעילא מגלגלתא דא"ק⁵⁰, שזהו ראשית גילוי הקו, הנה הוא ג"כ מבחי' היותר אחרונה שבמל' דא"ס שהוא בחי' מל' דמל' דא"ס. ומ"ש רבינו⁵¹ בהמשל חכ' שבדיבור או חכ' שבעשי', והגם דדיבור ועשי' שניהם מלבושי הנפש, ומ"מ הלא יש הפסק בין דיבור לעשי', וכמ"ש⁵² אף עשיתיו דאף הפסיק הענין⁵³, דעם היות דכח המעשה הוא ג"כ מלבושי הנפש אבל הוא לבוש הנפרד שבא בהתלבשות בהנפעל, והגם דכח הדיבור הוא ג"כ לבוש הנפרד, וזהו ההפרש בין דיבור למחשבה, דשניהם לבושי הנפש, ומ"מ הנה לבוש המח' הוא לבוש המאוחד ולבוש הדיבור הוא לבוש הנפרד, ובכ"ז אינו בא בהלבשה כמו המעשה, וא"כ דיבור ומעשה הם ב' מדרי' חלוקות ולמה כוללם רבינו כאחד באומרו בבחינה אחרונה שבחכ' כמו חכ' שבדיבור או חכ' שבעשי', ולכאורה הנה אי הא לא ואי הא לא הא. אך הענין הוא בקצרה דהנה בשרש המשכת הקו מבחי' מל' דא"ס יש ב' דעות⁵⁴, דהנה בע"ח⁵⁵ משמע שהקו נמשך מבחי' מל' דמל' דא"ס⁵⁶, ובזהר הרקיע⁵⁷ אי' דשרש המשכת הקו הוא מבחי' ת"ת הנעלם והיינו ת"ת שבמל' דא"ס. וזהו ההפרש בין דיבור לעשי', דהדיבור הרי שרשו מהמדות היינו דדיבור הגם שהוא בבחי' מל' מ"מ הנה שרשו הוא מבחי' המדות חג"ת, ועשי' הוא בחי' נה"י ועיקרו בבחי' מל'. ומהאי טעמא⁵⁸ אומר רבינו חכ' שבדיבור או חכ' שבעשי' לפי ב' הדעות בשרש המשכת הקו ממל' דא"ס, דלדעת הזהר⁵⁹ שהקו הוא מת"ת הנעלם זהו בחי' חכ' שבדיבור, ולדעת הע"ח שהקו הוא מבחי' מל' דמל' הוא בחי' חכ' דעשי', ורבינו כוללם במדרי' אחת ואומר

(* ע"ח⁶⁰ שער סדר אבי"ע ספ"א⁵¹.)

- (50) כ"ה בעץ חיים דפוס שקלאוו, תק"ס. ובדפוסים שלפנינו: שער מז פ"ו.
 (51) עץ חיים שער ט (שער שבירת הכלים) פ"ו. זהר הרקיע לוח"א טו, א. וראה לקו"ת הוספות לויקרא נא, ד. מסעי צה, ב.
 (52) ישע"י מג, ז.
 (53) ראה לקו"ת ר"פ בלק (סז, א). מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג ח"א ע' תרא. ובכ"מ.
 (54) ראה ספר המאמרים תר"ם ח"ב ס"ע תקס"א ואילך. תרח"ץ ע' קכב.
 (55) בדי"ה מצה זו שבהערה 1: דהנה בע"ח משמע שהקו נמשך ממל' דמל' דא"ס ועמ"ש בשמ"א פ"ג [= בעץ חיים שער מא פ"ג. בעץ חיים דפוס שקלאוו, תק"ס. ובדפוסים שלפנינו: שער שער מב פ"א]. וראה לקו"ת בהעלותך שם בהגהה. אוה"ת בהעלותך ע' תכא ואילך. ספר המאמרים תרנ"ג ע' רנא. ע' רנג.
 (56) ראה גם תר"א מקץ לט, סע"ב. ויגש מד, ג. ספר המאמרים תר"ם ח"א ע' רנה. עטר"ת ע' ד ואילך. סד"ה מן המיצר תרצ"ה.
 (57) שבהערה 51. וראה אוה"ת: קרח ע' תשכא; (יהל אור) תהלים ע' קפט ואילך.
 (58) = הזהר הרקיע.

שהוא בחי' גילוי אור לא הי' אפשר להיות התהוות הכלים אלא דע"י מטי ולא מטי שהוא התפשטות והסתלקות הנה אז מתהווים מציאות הכלים.

והנה יובן זה בקירוב יותר ע"ד התהוות האותיות, דידוע¹¹⁷ דאותיות השכל ה"ה מתהווים מן השכל ולכן הרי בכל גילוי אור שכל יש אותיות המלבישים את השכל. והנה שרש האותיות הרי בעצם הם למעלה מהשכל¹¹⁸ אלא שהתהוותם בפועל הוא ע"י השכל, וכן הוא גם בענין הכלים¹¹⁷, דהנה שרש הכלים הוא למעלה משרש האור, דשרש הכלים הוא מהרשימו כנ"ל ושרש האורות הוא מהקו¹¹⁹, אלא שהתהוותם בפועל הוא ע"י האור¹¹⁸ בדוגמת דבר כמו האותיות דהגם שבעצם הם למעלה מהשכל והתהוותם בפועל הוא ע"י השכל. ואנו רואין במוחש דלפעמים הרי המשפיע אינו מוצא בעצמו אותיות במה להלביש את השכל ההוא, והוא מפני ההתפשטות וההתגלות של האור שמאיר בתוקף ביותר, ולפעמים הנה גם לאחר שהמשפיע גילה ולמד את דבר ההשכלה לתלמידו, וכאשר התלמיד שואל איזה דבר מרבו, הנה אנו רואים במוחש שלפעמים הנה הרב מתעכב מלהשיבו. וטעם הדבר הוא לפי שאינו מוצא עדיין האותיות אשר בהם ילביש את השכל. דהנה אנו רואים שיש הפרש בחכמים, שיש מי שהוא חכם גדול ומבין כל דבר השכלה על בורי' בסדר מסודר ובעומק רב ובהתפשטות גדולה, ומחלק כל דבר שכל לריבוי סעיפים, וכל סעיף לריבוי פרטים, וכל פרט יש לו יחס וקשר פנימי אל הכלל כולו, וכל ענין מבינו בדרך חיוב ושליה, ואחר כל זה הנה לבד זאת שמבין הענין עם כל פרטי פרטיו לעצמו בהבנה טובה, הנה עוד זאת הרי כחו רב בהסברה להסביר ולגלות כל ענין שכלי דבר דבר על אופנו, ויש מי שהוא חכם גדול ולעצמו מבין כל פרטי עניני ההשכלה בהבנה טובה ועמוקה אבל אינו יכול להסבירו לזולתו, דהנה בכדי לגלות ולהסביר דבר שכל לזולתו הרי בהכרח שיהי' הענין ההוא מסודר בכל סדרי ההשכלה, שהם הנחת הענין והצעותיו ומשליו, ומוכרח שיהי' לו ריבוי אותי' ויהיו מסודרים בסדר טוב שמהם נבנים הענינים ההצעות והמשלים, אשר מכל אלה יחדו יצא הסבר ענין ההוא באופן כזה אשר השומע דבר ההסבר בההשכלה ההיא הרי מצטייר אצלו המושכל ההוא עם פרטיו כדוגמת הצטיירות איזה ציור המצטייר במוחו של אדם כאשר הוא שומע איזה סיפור דברים באיזה פרט דבר מה, וכמו שאנו רואים במוחש כאשר אדם שומע איזה דבר מה מסופר מפי איש אשר בכחו לספר דבר בכל פרטי עניניו בסדר מסודר ובשפה ברורה בקשרי הענינים ותוכנם בקיצור, הנה גם אם האדם השומע הסיפור, מעולם לא ראה את הדבר ההוא, ולא שמע בזה עד כה, ואין לו מושג בהענין ההוא, מ"מ הנה הדבר ההוא מצטייר אצל השומע

(117) ראה ספר המאמרים עת"ר ע' לג ואילך. תרפ"ט ע' 256 ואילך. תרצ"ב ע' עה.

(118) ראה תניא אגה"ק ס"ה. ובכ"מ.

(119) ראה עץ חיים שער ו (שער העקודים) פ"ג ואילך.

והתרחבות גדולה שהוא יש ומציאות, דמדבר מורה על הביטול¹⁰⁶ וכמאמר (עירובין דנ"ד ע"א) אם משים אדם עצמו כמדבר כו' משא"כ ישוב הוא יש ומציאות, ולכן הנה בדרום שהוא הביטול הרי א"א להיות שום¹⁰⁷ ישוב שהוא יש ודבר, אלא דוקא בצפון שהוא המקבל ורחוק מן המשפיע ע"כ יוכל להיות יש ודבר שהו"ע ישוב העולם. והמשל בזה כמו השר כשהוא עדיין אצל המלך הוא בטל במציאות ואינו נראה ליש ודבר כלל, אבל כשהוא בא למדינה שהוא מושל עלי' ואינו אצל המלך אז נראה ליש ודבר גדול, וכמו"כ יובן בכללות ענין המציאות דישות, דענין הישות שייך דוקא כשהוא בבחי' ריחוק מהאור, וכל מה שהוא קרוב יותר אל האור מתמעט ישותו, וכן הוא גם בטבעי בנ"א וכמא'¹⁰⁸ כל גיא שוטה, דגסות הרוח הוא ישות ומציאות וזה הוא רק במקום החשך שהוא שטות, דחכ' הוא אור וכמ"ש במ"א¹⁰⁹ דגדר החכ' הוא גדר האור וכתו'¹¹⁰ ויהי אור ואי' בזהר'¹¹¹ דא חכ', דחכ' הוא אור וכתו'¹¹² והכסיל בחשך הולך כו' וארו"ל (פסחים דס"ו ע"ב) כל המתיהרר חכמתו מסתלקת ממנו, דענין הישות ומציאות הוא דוקא כאשר הוא בריחוק מן האור, וכן הוא בספ"י העליונות בבחי' ז"א ומל' דבחי' ז"א הוא רק בעל ט"ס¹¹³, ואין בו בחי' המל' דמל' הוא בחי' גילוי שהוא בחי' יש, והיינו דבחי' ז"א להיותו בחי' ימין וזכר חסדו¹¹⁴ שהוא בבחי' קירוב לגבי אוא"ס ב"ה, וכנודע¹¹⁵ דז"א דאצי' הוא ככלל עולמו הא"ס ולכן ה"ה בבחי' הביטול, אבל ספ"י המל' דבנינה מהגבור¹¹⁶ דוגמת הצפון שהוא בבחי' ריחוק לכן ה"ה בבחי' גילוי להיות מקור לבחי' עם שהם עולמות ונבראים, וכמו"כ יובן בהתהוות הכלים שאם הי' הכל בבחי' מטי

(106) ראה גם לקו"ת במדבר ד, ב. ועוד.

(107) כ"ה בהעתקה. בכת"י: שם. וכ"ה באוה"ת יתרו וד"ה מצה זו שבהערה 1.

(108) ראה גם סהמ"צ להצ"צ קת, סע"א. קונטרס ומעין ריש מאמר טז. ספר המאמרים תרצ"ב ע' שלו. ובכ"מ.

(109) ראה מקומות שצויינו בהערה 111.

(110) בראשית א, ג.

(111) כן הובא בכ"מ בשם הזהר (סידור עם דא"ח עדר, א. ספר המאמרים תש"ג ע' 164. ספר המאמרים תש"ד ע' 22. ועוד). ובאמרי בינה ח"ג (קה"ת תשמ"ה) פרק קנה בשם הזהר "אור חכמה קדמאה" (ראה זח"א ל, ב. זח"ב קסז, א. וראה ספר המאמרים תרפ"א ע' רמא (מזח"א טז, ב. כב, ב). וראה לקו"ת בהעלותך (לד, ג), מטות (פב, רע"ג) ובנסמן שם. — וראה ס' הבהיר ס"י קמו (לקו"ש חלק לד ע' 15 הערה 42).

(112) קהלת ב, יד.

(113) עץ חיים שער כד (שער פרקי הצלם) פ"ג. ובכ"מ.

(114) תהלים צח, ג. השייכות של זָכַר (זכרון) לזָכָר — ראה תו"א יתרו ע, ב. אוה"ת (יהל אור) לתהלים עה"פ (ע' שנו ואילך). ועוד.

(115) ראה תו"א תרומה פא, ב. סהמ"צ להצ"צ ד, ב. פו, ב.

(116) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן הנחות הר"פ ע' קפו. תקס"ה ח"ב ס"ע תתפה ואילך. ע' תתצז. ביאורי הזהר להצ"צ ח"א ע' שצו ואילך. ובכ"מ.

בבחינה אחרונה שבחכ', לפי דכללות שניהם נכללים בבחי' דיבור, שגם בחי' עשי' למעלה הוא בחי' דיבור והוא מה שדיבורו של הקב"ה חשיב מעשה⁵⁹.

וזהו ודברו בהם ברצוא ושוב, דאור הקו הנמשך ממל' דא"ס להחיות העולמות הוא בבחי' רצו"ש, דזהו הטעם מה שהאור של מעלה נמשל לאש וכמ"ש⁶⁰ כי ה"א אש אוכלה הוא, וכמו האש שהוא תמיד מתפשט ומסתלק, שמתפשט להאחז בהפתילה ומאיר, ותיכף מסתלק היינו שחוזר לעלות למעלה ליכלל במקורו באש היסודי, וחוזר ונמשך, הנה כמו"כ הוא בהאור האלקי שהוא בבחי' התפשטות והסתלקו' תמיד ועד"מ דפיקא דלבא⁶¹ באדם שהלב שולח חיות לכל האברים הנה אופן פעולתו הוא שדופק ב' דפיקות א' בבחי' המשכה והתפשטות החיות, ותומ"י הוא דפיקא ב' בהסתלקות החיות, וחוזר חלילה, וכן הוא תמיד בהתפשטות והסתלקות דבאופן כזה הוא המשכת החיות. וטעם הדבר הוא לפי דגשמי ורוחני אינם בערך זל"ז, ולזאת הנה בכדי שתהי' המשכת החיות הרוחני בגוף גשמי, הרי א"א שיהי' בבחי' המשכה והתישבות ממש כ"א באופן דהמשכתו הוא ברצו"ש דוקא. וכמו"כ יובן בהאור והחיות האלקי להיות שאינו בערך העולמות לזאת הנה אופן המשכת האור הוא בבחי' רצו"ש דוקא. דהנה ידוע⁶² בפ"י אור א"ס שהוא רק בחי' התגלות העצם לבד מה שאינו נוגע ואינו מתייחס כלל להיות בערך אל העצם. וכמו עד"מ אור הנר שאינו מתייחס לגבי עצם האש היסודי, שהרי עצם האש היסודי הרי אינו התפשטות להאיר כלל וכמ"ש הרמב"ם⁶³ והרמב"ן⁶⁴ דהאש היסודי הוא חשוך והיינו שאינו אור כ"א עצם ספירי ובהירי אבל אינו אור להאיר, רק הגילוי שלו הוא הנק' אור המאיר ממנו, ועצם האש נק' מאור ולא אור, וכמו אור וזיו השמש שאינו עצם השמש כלל, דהשמש עצמו נק' מאור, והאור הוא הגילוי שלו ולא עצמו. וכמו כח הראי' שבעין שנק' עין⁶⁵ מאור עינינו⁶⁶ והתגלות הראי' ממש נק' אור הראי'. והדוגמא מזה יובן למעלה בענין אוא"ס שהוא אור וגילוי לבד ואינו בחי' עצם כלל, ואין ערוך לגבי העצמות, ולכן אין השינוי המתהווה באור עושה שינוי בעצם המאור מאחר שאין ערוך לגבי העצם. ומ"מ

(59) ראה ב"ר פמ"ד, כב.

(60) ואתחנן ד, כד. וראה גם לקו"ת ר"פ אחרי.

(61) ראה תקו"ז תס"ט (קה, א). וראה לקו"ת פקודי ה, ד ואילך. ז, סע"ד ואילך.

(62) ראה המשך תרס"ו ע' קעו ואילך. ספר המאמרים תרס"ד ע' קנו ואילך (בהוצאה החדשה — ע' לא ואילך). תש"ה ע' 6 ואילך. ובכ"מ.

(63) מורה נבוכים ח"ב פ"ל. הובא בדרשת תורת ה' תמימה להרמב"ן (ע' קנו — בהוצאת שאוועל). מלחמות ה' לרלב"ג מאמר ו פ"ה.

(64) בראשית א, ב.

(65) לשון הכתוב — משלי טו, ל.

(66) ראה נגעים פ"ב מ"ג. ברכות מג, ב. פסחים סב, ב. וראה חגיגה ה, ב.

ומהמשכתו הראשונה נשאר רק רשימה ממנו, אז הנה ע"י סילוק כללות האור, הנה מתעבה אור הרושם הנשאר ממנו ונעשה בבחי' כלי.

והנה דוגמא לדבר⁹⁶ בהאי עלמא היא הקושיא הגדולה אשר הקשה במק"מ⁹⁶ בענין ישוב העולם, דהרב מק"מ מקשה מדוע בדרום אין ישוב, ועיקר הישוב הוא בצפון, והלא צפון ודרום הם חו"ג, דרום חסד וצפון גבורה, וכתבי⁹⁷ כי אמרתי עולם חסד יבנה, ויש בזה ב' פי"88 הא' כי בשביל בנין העולם נבנה מדת החסד, והב' כי בנין העולם הוא בספי' החסד ומקרא מלא דבר הכתוב⁹⁹ זכור רחמך וחסדיך כי מעולם המה, דרחמים וחסדים שייכים לעולם, ואחד מטעמי הבריאה הוא מצד טבע הטוב להיטיב וכמאמר¹⁰⁰ כשעלה ברצונו ית' להאציל ולברוא את העולם כדי להטיב לברואיו, א"כ הי' ראוי שיהי' עיקר הישוב בדרום שהוא חסד, ומפני מה הנה בפועל הרי בדרום שהוא חסד אין בו ישוב כ"כ, ועיקר הישוב הוא בצפון, והתירוץ ע"ז הוא דצו"ד¹⁰¹ הם ימין ושמאל, דרום ימין וצפון שמאל, ולהיות כי ימין המקבל הוא קרוב יותר אל המשפיע ע"ד ימין מקרבת¹⁰², ולהיותו בקירוב יותר לכן הוא בבחי' ביטול מאד לגבי המשפיע וכמא¹⁰³ אידי דטריד למבלע לא פליט. והנה ישוב העולם הוא בחי' יש ומציאות דבר דזהו כל ענין הישוב שיהי' התישבות העולם בהתפשטות והתרחבות גדולה בזריעות ונטיעות ובנינים, וכמארו"ל (שבת דפ"ה ע"א) ע"פ¹⁰⁴ החרי ישבי הארץ, אטו כולי עלמא יושבי רקיע הם, אלא שהיו בקיאים בישובה של עולם, שהיו אומרים מלא קנה זה לזית (דקנה מדה דקרקע זו ראוי לגדל בה זיתים¹⁰⁵) מלא קנה זה לגפנים, ומלא קנה זה לתאנים, שזהו"ע הישוב אשר נתן הארץ את יכולה, היפך ענין המדבר שהיא ארץ הבלתי מקבלת זריעה ואינה יכולה להתישב, הנה ענין ישוב העולם הוא התישבות בהתפשטות

עם היות שהאור אינו עצם המאור מ"מ הוא מעין המאור⁹⁶. וכמו אור וזיו השמש שהוא מעין השמש, ואור הראי' הוא מעין כח הראי', דכמו"כ הוא בחי' האור והגילוי של המאור עם היות שאין ערוך לגבי עצמות המאור, מ"מ הוא מעין המאור, והיינו דשניהם מה שהוא באין ערוך לגבי המאור ומעין המאור הם אמת ואינם סותרים זל"ז, דזה מה שהאור הוא באין ערוך לגבי המאור הוא לפי שהמאור הוא עצם והאור הוא רק הארה ולא עצם, והארה לגבי עצם הרי אינה בערך כלל, והיינו שאינו מהות זה כלל, עס איז גאָר ניט דאָס, אבל עם זה הוא מורה על העצם, ועד"מ⁹⁸ הגוון שהוא מראה על עצם איזה דבר מה, כמו גוון של תפוח שהוא מורה על טעמו של התפוח אם מתוק או חמוץ, דבהגוון הרי אין בו שום ממשות כלל, וגם לא נוכל לומר שמרגיש טעם התפוח באותו המראה, כי אין הרגשת הטעם של מתיקות וחמיצות אלא רק בגופו וממשו של התפוח ולא בהמראה כלל, ומ"מ הנה המראה והגוון מורה על טעמו העצמי, דתפוח מתוק הוא במראה וגוון לבן, ותפוח חמוץ הנה מראהו וגונו אדום, ונמצא דהגם שבהגוון הרי אין בו מגופו וממשו של התפוח וטעמו כלל, ומ"מ ה"ה מורה על העצם. הנה בדוגמא כזאת יובן בהאור הנה הגם שאין בו בחי' העצם כלל, ומשו"ז הרי אין לו ערוך כלל אל העצם, אבל עם זה הנהו מ"מ התגלות העצם שהוא כפי אופן העצם. ויובן זה ע"ד ההפרש בין יחס חושי הבן אל חושי האב ליחס שכל התלמיד אל שכל הרב, דהבן הנה שרש המשכתו מעצמו מוח האב⁹⁹, והאב זוכה לבנו בחכמה¹⁰⁰, עד שע"פ הרוב חושי הבן משתוים לחושי אביו, והתלמיד הגם שהרב משפיע לו מכח חכמתו מ"מ הנה שכל התלמיד אינו משתווה לשכל הרב כדוגמת השתוות חושי הבן לחושי האב, וטעם הדבר הוא לפי דהשפעת האב היא השפעה עצמית והשפעת הרב היא השפעת הארה¹⁰¹, ומ"מ הרי אם התלמיד הוא מקבל אמיתי הנה במשך הזמן הרי יתפתחו חושיו להיות מערך חושי הרב לפי שהתגלות השכל הוא לפי אופן העצם. והדוגמא מזה יובן למעלה בבחי' האור דעם היות שאינו עצם כלל וממילא הרי אין לו ערוך לגבי העצם כמו שאין ערוך התלמיד לגבי הבן, שזה עצם וזה הארה, ומכש"כ שאין ערוך ההארה לגבי העצם ממש, מ"מ הנה ההארה היא מעין העצם, דלהיות שהוא התגלות העצם ה"ה לפי אופן העצם. וזהו פי' אוא"ס דהאור הוא בבחי' א"ס.

96) כ"ה בשם המק"מ (= המקדש מלך) באוה"ת יתרו שבעה ערה 1; מאמרי אדמו"ר הזקן כתובים ח"א ע' נ; אוה"ת נ"ך ח"ג ע' אישה; המשך תעריב ח"ב ע' אי"כ; ספר המאמרים תש"ד ע' 260. במאמרי אדמו"ר האמצעי נ"ך ע' קא: "ידוע מ"ש בס' מ"מ". במאמרי אדמו"ר הזקן ענינים ע' שלא: "קושיות המ"מ .. קושיות המגיד משרים" (ראה ספר מגיד משרים לישעי' סימן מב). וראה גם לקו"ת תזריע יט, ד. במדבר ד, ד. תו"ח בראשית מב, ב. ועוד.

97) תהלים פט, ג.

98) ראה ספר המאמרים תרל"ד ע' נד ואילך. תרנ"ד ע' כ. תרצ"ב ע' קט. תרצ"ז ע' נח. תש"ח ס"ע 272 ואילך. ובכ"מ.

99) תהלים כה, ו. וראה ספרי המאמרים שבעה ערה הקודמת.

100) ע"ח שער הכללים בתחילתו.

101) = דצפון ודרום.

102) סוטה מז, א. סנהדרין קז, ב.

103) ראה חולין קח, ב. וראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי נד, ד. ובכ"מ.

104) וישלח לו, כ.

105) ראה רש"י שבת שם.

67) ראה תניא אגה"ק ס"כ (קל, סע"א ואילך). ספר המאמרים תרנ"ו ע' רנו.

68) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן נביאים ע' ו. מאמרי אדמו"ר האמצעי נ"ך ע' ה ואילך. שער היחוד פי"ט (קכג, ב). פכ"ח (קכט, סע"א). ספר המאמרים תרנ"ה ע' רג ואילך.

69) ראה תניא פ"ב. ובכ"מ.

70) עדיית פ"ב מ"ט.

71) ראה לקו"ת שה"ש לט, ד. סהמ"צ להצ"צ ג, א ואילך. ספר המאמרים תרנ"ז ע' רסז

ואילך. תרנ"ט ע' ג. ובכ"מ.

והנה בחי' אור זה הרי בתחלה הי' כלול בעצמותו וכמאמר⁷² עד שלא נבה"ע הי' הוא ושמו בלבד, דשמו הוא בחי' הארה⁷³ הנ"ל והי' זה כלול בבחי' הוא לבדו הוא, אמנם כשהי' צ"ל התהוות העולמות הרי בהכרח צ"ל המשכה והתגלו' האור, כי כל פעולה היא ע"י התגלות הפועל, אך התגלות זאת היא ירידה גדולה לגבי האור, דבתחלה כשהי' כלול בהמאור הי' בעילוי רב יותר שהי' בבחי' תוקף האור והגילוי והי' בבחי' ביטול במציאות בתכלית עד שהי' בבחי' אין ואפס ממש ואינו עולה בשם אור וזיו כלל⁷⁴, ואח"כ כמו שמתגלה ה"ה בבחי' מציאות אור עכ"פ, ולכן המשכת וירידת האור ממה שהי' כלול בהמאור הוא בבחי' רצוא ושוב, הרצוא הוא בחי' העלי' והתעלמות האור שעלה בעילוי אחר עילוי ונתעלם בעצמותו ממש שזהו"ע הצמצום, ואח"כ השוב הוא בחי' ירידת והמשכת האור אחר הצמצום שנמשך בבחי' קו"ח להאיר בגילוי בעולמות. והענין הוא דהנה ידוע⁷⁵ דבסדר השתל' הנה החסדים קודמים להגבורות, וכמו בע"ס דאצי' הרי החכמה הוא בחי' חסד, ובינה בחי' גבור⁷⁶ ואו"א מלבישים לזרועות דא"א⁷⁷, הנה החכ' מלבשת⁷⁸ לזרוע הימין ובינה מלבשת⁷⁸ לזרוע השמאל⁷⁹ וכמ"ש⁸⁰ אני בינה לי גבורה, והגם דחכ' היא נקודה כללית, ובינה היא התפשטות באו"ר⁸¹ בריבוי פרטים, הנה ידוע דזה מה שחכ' היא בחי' נקודה הוא מפני שהיא ראשית הגילוי ומאיר שם בחי' גילוי אור רב לכן היא בבחי' נקודה כללית שאינם ניכרים בה הפרטים עדיין, ועוד כי הנקודה מורה שהאור הוא במעלתו העליונה א"כ הרי בנקודה זו מאיר גילוי אור הרבה יותר מכמו בהתפשטות שאח"כ, ובינה שהוא בחי' התפשטות היינו לפי שהוא בחי' הצמצום, שהאור מתצמצם ומתעלם שם שאינו מאיר בחי' עצמות האור, לכן ה"ה בא בריבוי פרטים ובהתרחבות מפני שאפשר להתפשט ולהתרחב והפרטים ניכרים בו, נמצא דחכ' הוא בחי' חסד ובינה בחי' גבור, הרי החכ' קדום תחלה שנמשך גילוי האור ואח"כ בחי' בינה שהוא הצמצום בהאור,

(72) פרקי דר"א פ"ג.

(73) ראה לקו"ת שהי' ש"י, ג. ד"ה כי בחפזון שנה זו (תרצ"א) פ"ג ואילך.

(74) ראה תניא שעהי"ה פ"ג. ספר המאמרים תר"ס ע' מד ואילך. עז"ת ע' קיח ואילך.

(75) ראה אוה"ת קרח ע' תשיח ואילך. ספר המאמרים תרס"ט ע' קצג ואילך. מאמרים הנ"ל

מיוסדים על מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו ע' רס ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי קרח ח"ד ע' א'שנו ואילך.

(76) ראה זח"ג קיח, ב. עץ חיים שער יד (שער או"א) רפ"א.

(77) ראה פרי עץ חיים שער חג המצות פ"ו. עץ חיים שער יד (שער או"א) פ"א. שער טו

(שער הולדת או"א) פ"ו. שער כט (שער הנסירה) פ"ו.

(78) כ"ה בהעתקה. בכת"ק: מלבישה.

(79) ראה לקו"ת דרושים לר"ה נז, ב. תו"ח בא קכו, ב. קסד, ד (בהוצאה החדשה — פט,

ב. קל, ד). ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי נשא פח, ג. שער היחוד פכ"ה (קכו, ב).

(80) משלי ח, יד. וראה עץ חיים שער יד (שער או"א) פ"ב.

(81) = באורך ורוחב.

בחי' ההתכללות והיחודים של כל האורות המסתעפים מכתר דא"ק עד מל' דאצי', עד שיוכל להיות אחליפו דוכתייהו⁸⁸ אור החסד בכלי הגבורה⁸⁹, דהכל נמשך מבחי' הקו וכמא⁴⁵ אנת הוא דקשיר לון ומייחד לון, שכ"ז הוא ככעין מלמעלה למטה, הנה גם ההתקשרות שמלמטה למעלה, והיינו התקשרות כל הספירות בעצמות הוא ע"י הקו, וכמא⁴⁵ ובגין דאנת מלגאו, ונמצא הרי הקו יש בו ב' הפכים התחלקות והתכללות, הנה טעם הדבר הוא להיותו הוא עצמו, היינו מציאות היותו הוא מב' הפכים, הא' שהוא דבוק במקורו, והב' שבא ע"י הצמצום, אשר מזה שהקו נמשך ע"י הצמצום לכן הוא בבחי' קו המדה המודד כל מיני מדידה באור וגילוי וכלי והעלם, ומפני שבעצם הוא דבוק במקורו לזאת בכחו דוקא לפעול ההתכללות, ולהיות שהקו הוא דבוק במקורו לזאת הנה האור הוא מעין המאור, ומאחר שהאור הוא מעין מקורו, א"כ ה"ה במילא אור כזה שאינו בערך העולמות, ולהיות שאינו בערך העולמות לזאת א"א שיאיר בעולמות כ"א בבחי' רו"ש. אלא שאין הרו"ש הוא בחידוש לכומו שהוא לפני הצמצום, דבלפני הצמצום הרי הרצוא קודם לשוב וכאן בהמשכת הקו לאחר הצמצום הנה השוב קדם אל הרצוא, והו"ע⁴⁴ מטי ולא מטי⁹⁰ דבתחלה הוא בבחי' מטי שהוא בחינת ההמשכה והגילוי של האור ואח"כ ולא מטי שהוא בחי' הסתלקות האור שעולה למעלה, כי אם הי' בבחי' מטי לבד הנה אז הי' בבחי' ביטול במציאות ולא הי' יכול להיות התהוות הכלים כלל כ"א ע"ז שמסתלק כללות האור הנה אח"כ ע"ז מתהווה הכלי, וכדאי' בע"ח שער מטול"מ⁹¹, ואז ע"י התרחקו ממנו האור העליון, אז נעשה באותו אור הנשאר ונתהווה בחי' כל⁹². והענין בזה הוא דכשם שבתחלת שרש התגלות הכלים הי' ע"י הצמצום דוקא וכמ"ש בע"ח שער עגו"י⁹³ שע"ז שנסתלק האור נתגלה בחי' שרש הכלי, והו"ע הרשימה שנשארה במקום החלל, וכמ"ש במ"א⁹⁴, אלא שזהו רק שרש הכלים ולא כלים ממש, הנה כן כשהי' צ"ל התהוות הכלים בפועל שזהו ע"י התגלות האור לפעול וכנ"ל (בפ"ו⁹⁵) דכל פעולה היא ע"י התגלות הפועל לפעול, ומ"מ הנה מהגילוי ממש א"א שיהי' התהוות הכלים מאחר שעדיין אינו בערך הכלים, כ"א רק ע"י שמתחלה נמשך ואח"כ נסתלק

(88) זח"א פז, רע"א. וראה מאמרי אדמו"ר הזקן ענינים ע' סב ואילך. אוה"ת בשלה ע' תקנו ואילך. המשך תער"ב ח"א ס"ע כ ואילך. ספר המאמרים תרס"ח ס"ע רח ואילך. ובכ"מ.

(89) מקדש מלך לזהר שם — בשם הארזיז"ל. וראה עץ חיים שער לב (שער הארת המוחין) פ"ו.

(90) זח"א טז, ב. סה, א.

(91) פ"א.

(92) עכ"ל העץ חיים שם.

(93) ענף ב בהגהה. ענף ג.

(94) ראה לקו"ת הוספות לויקרא נד, א.

(95) = בפרק ו (לעיל ע' יג).

קודמים אל הגבו', והיינו דבגילוי הקו שמאיר אחר הצמצום שם החסדים קודמים. אבל בראשית ההתגלות מן העצמות היינו מבחי' אור הכלול בעצמותו לבא לידי כלל גילוי אור להיות מקור למקור לעולמות הנה שם הגבורות קודמין אל החסדים, וכמא⁸⁵ ברישא חשוכא והדר נהורא, ברישא חשוכא הוא בחי' הצמצום להעלים ולהסתיר את האור בעצמותו, והדר נהורא הוא בחי' גילוי הקו להיות מקור לעולמו' ולהתלבש בגילוי ככלים ונברא'. וזהו והחיות רצו"ש שהמשכת החיות מרכ"ד עד סוכ"ד הוא רק בדרך ואופן רצוא ושוב.

בס"ד, ב' דחה"ש, רצ"א. ריגא.

והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק⁸⁶. דהמשכת האור והחיות דאוא"ס ב"ה ככל העולמות והספירות עד גם בחי' המשכת האור מהתכללותו בהמאור להיות בבחי' מקור לגילוי אור בעולמות הוא ע"י רצו"ש דוקא, וטעם הדבר הוא לפי שהאור בכלל הוא אינו בערך הכלים, ובפרט האור כמו שהוא כלול בעצמותו ה"ה אינו בגדר עולמות כלל, ולזאת הנה אופן המשכתו הוא בבחי' רצו"ש דוקא.

והנה כשם שהמשכת האור מהתכללותו בהמאור הוא בבחי' רצו"ש, כמו"כ הנה הוא גם באור הקו שהוא ג"כ בבחי' ר"ש. והענין הוא דהנה הקו"ח עם היות שאינו בערך מקורו שהוא בחי' האוא"ס כמו שהוא לפני הצמצום מ"מ ה"ה דבוק במקורו והוא מעין מקורו ושניהם, מה שהקו הוא באין ערוך לגבי מקורו ועם זה הוא מעין מקורו, הנה שניהם אמת ואינם סותרים זל"ז. דזהו הטעם מה שמצינו ב' הפכים שנמצא בהקו⁸⁶, הא' מה שהוא בבחי' קו המדה למדוד כל בחי' מדידת האורות והכלים שזהו מה שעושה ההתחלקות, והיינו דלבד זה מה שהעולמות מתחלקים בסיבת קירובן וריחוקן מן הקו, דהעולמות שהם קרובים אל הקו הם במעלה עליונה יותר מכמו העולמות שהם בריחוק מן הקו, ואינו דומה מעלת העולמות שבראשיתו של הקו להעולמות שהם באמצעיתו וסופו של הקו, הנה עוד זאת שהקו הוא בחי' קו המדה המודד ונותן מדה בכל אור וגילוי ובכל הגבלה והעלם בכל עולם ועולם. והב' מה שהקו דוקא הנה כחו רב לעשות ההתכללות לאכללא שמאלא בימינא⁸⁷ שהוא

והכוונה בכדי שיבא לידי התגלות אל התחתון במדריגה ג"כ. וכן באצילות ספי' דחו"ג הרי הי' תחלה אצי' ספי' החסד ואח"כ אצי' ספי' הגבו', דזהו הכלל בכל סדר ההשתל' דחסדים קודמים אל הגבורות, וכמו במ"ת דאנכי שהוא שרש החסדים דמ"ע קודם ללא יהי' לך שרש הגבורו' דמל"ת. וכתב⁸² מימינו אש דת למו, דתחלה הוא בחי' הימין והחסד, ואח"כ בחי' אש. אמנם כ"ז הוא בסדר ההשתל' אבל בראשית ההמשכה מן העצמות הנה שם הגבורות קודמים לחסדים⁸⁵. וכמו במשפיע ומקבל דבכדי שהמשפיע יבא לכלל השפעה צ"ל צמצום תחלה, דהצמצום הוא קדום אל הגילוי שבא אח"כ. דהנה בתחלה כשהמשפיע משכיל ההשכלה לעצמו הרי מאיר בו האור שכל לפי ערך עצמותו, ואינו בגדר השפעה כלל, ובכדי להיות בגדר השפעה הרי בהכרח שיעלים תחלה האור בעצמו. והיינו שיתעלם עצמות חריפות השכל ההוא לגמרי, ואח"כ נמשך גילוי מה שלפ"ע המקבלים. הרי שההעלם שהוא בחי' גבו' קדם לבא אל הגילוי שהוא בחי' חסד. ואח"כ כשבא לכלל השפעה אז הנה הגילוי קדם אל ההעלם, וכמו שנראה במוחש בהשפעת השכל מן הרב אל התלמיד, דהנה ידוע⁸³ דכל גילוי אור שכל הנה בכדי שיתקבל אל המקבל הרי המשפיע צריך להלבישו בכמה לבושים המעלימים ומסתירים את חריפות הבהקת האור ההוא, שהרי גם כמו שהמשפיע מצמצם כללות ההשכלה ההיא וממציא את כללות האור השייך אל המקבל, הנה גם אז ה"ה מ"מ למעלה עדיין מהשגת כלי המקבל, ובכרח שילביש את השכל בכמה הצעות ובכמה משלים באופן שיובן אל המקבל, דלבושים אלו ה"ה מעלימים ומסתירים על אור השכל. אמנם בזה הרי הגילוי קדום אל ההעלם, דבתחלה הנה המשפיע ממציא כללות ההשכלה מה שהוא לפ"ע התלמיד המקבל ואח"כ מלבישו בהמשלים וההצעות הנ"ל באופן שיוכל להתקבל אל התלמיד*. ונמצא מובן דבההשפעה הנה הגילוי קדום לבא אל ההעלם, אבל בתחלת ההתגלות מן המשפיע לבא לידי גדר השפעה שם קדם ההעלם אל הגילוי. והנמשל מזה יובן למעלה, דבסדר ההשתל' הרי החסדים

(* והנה⁸⁶ אמיתת הגילוי אל המקבל הוא כשהמקבל יודע ומבין את השכל היטיב עד שיכול להפשיט אותו מהלבושים שהלבישו המשפיע, ובכדי לבוא לזה הוא דוקא כשמקבל תחלה השכל מהרב כמו שמשפיע לו, ואח"כ כשמעין היטיב בהאותיות והדיבורים של הרב ובהמשלי' וההצעות, הנה אז לפי שעה מתעלם אצלו השכל לגמרי, והיינו דכאילו אינו יודע מאומה, והוא ע"ד ענין השתוממות⁸⁴, ואז דוקא הוא בא אל גילוי אור השכל להבינו היטיב.

(82) ברכה לג, ב.

(83) ראה במקומות שצויינו בהערה 75. ובכ"מ.

(84) ראה סידור עם דא"ח צב, ג. תו"ח חיי שרה קמ, ג ואילך. המשך תערו"ב ח"ב ע' תתצד.

ספר המאמרים תרצ"ז ס"ע 219 ואילך.

(85) שבת עז, ב.

(86) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ז ע' כג ואילך. ע' תכד ואילך. שער היחוד פט"ו (קכ),

ב. וראה גם ספר המאמרים תרמ"ז ע' קכד. ע' קסד. עטר"ת ע' ב. ד"ה מן המיצר תרצ"ה פ"ח.

(87) ראה זח"ג קעו, א.